

ЕКОЛОГО-ЕКОНОМІЧНІ АСПЕКТИ СТИМУЛЮВАННЯ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НА ЗАБРУДНЕНИХ ТЕРИТОРІЯХ

Стаття присвячена проблемам організації виробництва на територіях, що постраждали внаслідок аварії на Чорнобильській АЕС, з урахуванням положень концепції "Соціально-етичного маркетингу". Обговорюється можливість та доцільність створення на забруднених територіях спеціальної економічної зони. Значна увага приділена конкретним заходам, які сприятимуть створенню та функціонуванню такої зони.

В сучасних умовах, які характеризуються стрімким погіршенням екологічної ситуації, зменшенням запасів природних ресурсів, в основу діяльності підприємств різних форм власності все частіше покладається концепція так званого "соціально-етичного маркетингу".

Реалізація цієї концепції передбачає високу відповідальність підприємства не лише перед окремими клієнтами (покупцями), але й перед суспільством та його майбутнім, забезпечення високого рівня життя всіх членів суспільства. Необхідно відмітити, що виникнення концепції соціально-етичного маркетингу в значній мірі пов'язане з діяльністю товариств споживачів по захисту їх інтересів, товариств охорони навколишнього природного середовища. Під їх впливом відбувається переорієнтація споживачем багатьох своїх потреб з точки зору захисту особистих та суспільних інтересів (здоров'я, навколишнє середовище, екологія) і, як наслідок, зміна концепції діяльності багатьох підприємств, їх звернення до концепції соціально-етичного маркетингу. Іншими словами, практичне втілення основ цієї концепції вимагає певної "зрілості" всіх членів суспільства, їх зацікавленості у довгостроковому особистому та суспільному добробуті.

Врахування положень даної концепції при плануванні та здійсненні виробничої діяльності є особливо актуальним для підприємств всіх форм власності, розташованих на територіях, що зазнали радіаційного забруднення внаслідок аварії на Чорнобильській АЕС.

При обґрунтуванні доцільності діяльності даних підприємств виникає потреба врахування витрат не лише на організацію екологічно безпечного технологічного процесу виробництва, але й на його підготовку шляхом ліквідації негативних явищ, що вже мають місце внаслідок радіаційного забруднення. Особливо гостро ця проблема стоїть в галузях, що пов'язані з виробництвом та переробкою сільськогосподарської продукції, а також з видобутком корисних копалин.

На сьогоднішній день можна так охарактеризувати становище в цих галузях:

- важке економічне становище в Україні не дозволяє вивести з господарського обороту значну частину радіаційно забруднених земель;
- державний бюджет в змозі лише на 20-25 % профінансувати додаткові витрати, пов'язані з підготовкою даних земель до виробничого використання;
- споживачі продукції даних підприємств вимагають додаткових гарантій екологічної, перш за все радіологічної, безпеки продукції, що виробляється.

Аналіз показує, що витрати, пов'язані із захистом продукції від радіаційного забруднення, складають 25-30 % від загальних витрат на виробництво даної продукції. Ці затрати, безумовно, збільшують собівартість продукції, роблять її неконкурентноспроможною на внутрішньому і зовнішньому ринку. Вирішити цю важливу соціально-економічну проблему можливо лише економічними методами, і найбільш дієвим з них, на наш погляд, є податкове регулювання виробництва на забруднених територіях.

Метою податкової політики щодо природокористування в таких регіонах повинно бути створення механізму реальної економічної зацікавленості господарських суб'єктів в оздоровленні довкілля, економічного стимулювання підприємств до застосування технологій, технологічних засобів і матеріалів, які дозволяють отримувати екологічно безпечну продукцію.

Система оподаткування в Україні з урахуванням екологічних чинників ще тільки складається. В деяких містах України (Жолтославськ, Маріуполь та ін.), де екологічна ситуація характеризується як критична, вже є досвід податкового регулювання раціонального природокористування.

Складність проблеми полягає у відсутності в Україні відпрацьованих соціально-економічних схем природозахисного механізму, властивого країнам із розвинутою ринковою економікою. Тому, для економіки перехідного періоду необхідно створити механізм адаптації природоохоронних цілей суспільства до його реальних можливостей, систему гнучких економічних регуляторів оздоровлення природного середовища. Одним із шляхів реалізації такого механізму може стати законодавче закріплення за забрудненими територіями статусу спеціальної економічної зони із наданням системи пільг:

1. Товаровиробників, які змушені нести додаткові витрати, звільнити від сплати загальнодержавних платежів та податків з тим, щоб вивільнені кошти були спрямовані на фінансування відповідних природоохоронних заходів. Це сприятиме підвищенню конкурентноспроможності продукції цих підприємств.

2. Звільнити від сплати рестраційних зборів та платежів, а також від оподаткування у перші три роки діяльності суб'єктів підприємницької діяльності, що створюються в зазначеній зоні з метою виробництва екологічно чистої продукції або надання послуг виробникам такої продукції.

3. Надати податкові пільги інвесторам, які розташовані за межами зони, але інвестують кошти у виробництво екологічно чистої продукції на її території.

4. З метою залучення іноземних інвестицій та кредитів для суб'єктів підприємницької діяльності у забрудненій зоні розглянути можливість надання відповідних гарантій інвесторам та кредиторам з боку НБУ, КМУ, окремих міністерств та відомств.

5. Звільнити від сплати ввізного мита та інших податків імпорт на територію спеціальної зони насіння, садивного матеріалу, молодняка худоби, машин та механізмів, інших товарно-матеріальних цінностей, що використовуватимуться для виробництва екологічно чистої продукції.

6. Створити на території спеціальної зони постійно діючу сертифікаційну комісію, до складу якої включити експертів з провідних українських та міжнародних екологічних організацій. Мета створення такої комісії - перевірка та видача сертифікатів якості та екологічної безпеки міжнародного зразка на продукцію, що виробляється на забрудненій території. Фінансування діяльності такої комісії може здійснюватися на паритетних засадах за рахунок самих товаровиробників, державного бюджету та коштів міжнародних організацій.

Наведені вище заходи можна розглядати лише як початок процесу створення спеціальної економічної зони, але й вони дають змогу зрозуміти, що її створення не лише можливе, але й є одним з шляхів вирішення загальних проблем значної території нашої держави. Подальший розвиток діяльності такої зони дозволить не лише не скорочувати, але й значно підвищити обсяги виробництва різноманітної продукції на забруднених територіях, створити нові робочі місця, підвищити життєвий рівень населення цих територій, збільшити довіру споживачів до якості та екологічної безпеки продукції, що виробляється в даній зоні.